

รายงาน การเฝ้าระวังโรค ประจำสัปดาห์

WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT

ความก้าวหน้าของแผนงาน 157

ขยายงานสร้างเสริม

ภูมิคุ้มกันโรค

จำนวนผู้ป่วยวัณโรคระบบ 166

หายใจ - มกราคม 2530

สถานการณ์โรค 167

ความก้าวหน้าของแผนงานขยายงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค (Expanded Programme on Immunization)

ปีงบประมาณ 2520 - 2529

(การสัมมนาเรื่องการควบคุมโรคติดต่อแห่งชาติ ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2530)

1. คำนำ

แผนงานขยายงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค (Expanded Programme on Immunization หรือ EPI) เริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ 2520 โดยผสมผสานไปกับการให้บริการสาธารณสุขอื่น ๆ มาตั้งแต่ต้น นับจนถึงปัจจุบันนี้แผนงานฯ มีความก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ แม้จะไม่บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่ก็ก้าวไปด้วยความมั่นคง

ในปี พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) เป็นปีที่องค์การอนามัยโลกและองค์การยูนิเซฟกำหนดให้เป็นปีที่เด็กทุกคนควรจะได้รับภูมิคุ้มกันโรคครบถ้วน (Universal Child Immunization or UCI) และในปี 2530 นี้ องค์การอนามัยโลกถือเป็นปีแห่งการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค โดยกำหนดคำขวัญไว้ว่า " Immunization : A chance for every child" (การสร้างเสริมภูมิคุ้มกัน โอกาสสำคัญของลูกหลาน) จึงนับว่าในช่วงระยะเวลาที่เหลืออีก 4 ปีนี้ กระทรวงสาธารณสุขจำเป็นต้องเร่งรัดการดำเนินงาน ให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวให้ได้ ซึ่งกรมควบคุมโรคติดต่อได้จัดทำโครงการเร่งรัดแผนงานการขยายงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค (Acceleration of Expanded Programme on Immunization หรือ AEPI) ขึ้นในช่วงเวลาระหว่างปีงบประมาณ 2529 ถึง 2533 โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณส่วนใหญ่จากองค์การยูนิเซฟ โครงการนี้มีใช้โครงการพิเศษ แต่เป็นการเสริมมาตรการตามแผนงานปกติให้ได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. การวางแผนและการบริหารจัดการ

ดังได้กล่าวแล้ว แผนงานขยายงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคมิใช่เป็นโครงการขำขันพิเศษ แต่เป็นแผนงานที่ผสมผสานกับงานบริการสาธารณสุขตามปกติ

อาจกล่าวได้ว่างานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของงานอนามัยแม่และเด็ก กรมควบคุมโรคติดต่อรับผิดชอบในด้านการวางแผนงาน บริหารจัดการ และสนับสนุนการดำเนินงานของจังหวัดทั้งในด้านวิชาการและวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแผนงานฯ ดังนั้นงานนี้จึงเป็นงานที่ต้องมีการปรับปรุงและดำเนินการต่อเนื่องตลอดไป

2.1 วัตถุประสงค์

- เพื่อส่งเสริมการให้บริการการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค โดยผสมผสานกับให้บริการสาธารณสุขในส่วนกลาง ส่วนจังหวัด และส่วนท้องถิ่น ให้เด็กทุกคนในกลุ่มเป้าหมายและหญิงมีครรภ์ได้รับภูมิคุ้มกันโรคโดยครบถ้วน
- เพื่อลดอัตราป่วยและอัตราตายด้วยโรคคอตีบ ไอกรณ บาดทะยัก โปลิโอ หัด และวัณโรคในเด็ก

2.2 เป้าหมาย

ก. เป้าหมายการให้วัคซีน (โปรดดูตารางที่ 1)

กลุ่มประชากรเป้าหมายหลักสำหรับแผนงานฯ คือ เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี และหญิงมีครรภ์

ตารางที่ 1 เป้าหมายการให้วัคซีนในแต่ละกลุ่มประชากร ตามแผนพัฒนาสาธารณสุข

กลุ่มประชากรเป้าหมาย และชนิดของวัคซีน	เป้าหมายขั้นต่ำและจำนวนครั้งการให้วัคซีน			หมายเหตุ
	ฉบับที่ 4 (2520 - 2524)	ฉบับที่ 5 (2525 - 2529)	ฉบับที่ 6 (2530 - 2534)	
เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี				
- เป้าหมายขั้นต่ำ	70 %	2525 - 27 - 70 %	2528 - 29 - 80 %	90 %
- วัคซีน - ซีซีจี	1 ครั้ง	1 ครั้ง	1 ครั้ง	1 ครั้ง
- ดีพีพี	2 ครั้ง	3 ครั้ง	3 ครั้ง	3 ครั้ง
- ไอพีวี	3 ครั้ง	3 ครั้ง	3 ครั้ง	3 ครั้ง
- หัด	-	1 ครั้ง	1 ครั้ง	1 ครั้ง
หญิงมีครรภ์				
- เป้าหมายขั้นต่ำ	50 %	2525 - 27 - 60 %	2528 - 29 - 70 %	80 %
- วัคซีน - ดีพีพี	2 ครั้ง	2 ครั้ง	2 ครั้ง	2 ครั้ง
เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1				
- เป้าหมายขั้นต่ำ	-	80 %	90 %	90 %
- วัคซีน - ซีซีจี	-	1 ครั้ง	1 ครั้ง	1 ครั้ง
- ดีพีพี	-	1 ครั้ง	1 ครั้ง	1 ครั้ง
		2 ครั้ง	2 ครั้ง	2 ครั้ง
เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6				
- เป้าหมายขั้นต่ำ	-	-	90 %	90 %
- วัคซีน - ดีพีพี	-	-	1 ครั้ง	1 ครั้ง

ข. เป้าหมายการลดอัตราป่วยและอัตราตายของโรค

จากการพิจารณาถึงสถานการณ์ของโรคและผลการปฏิบัติงานตลอดแผนพัฒนาสาธารณสุข 5 ปี ฉบับที่ 5 (2525 - 2529) ได้กำหนดเป้าหมายในการลดอัตราป่วยและอัตราตายของโรค ในแผนงานเมื่อสิ้นปีงบประมาณ 2534 ดังต่อไปนี้

1. ลดโรคไขข้ออักเสบ ร้อยละ 70
2. ลดโรคขาดทักษะในเด็กเกิดใหม่ลง ร้อยละ 60 และขาดทักษะอื่น ๆ ลงร้อยละ 25
3. ลดโรคไอกรนลงร้อยละ 60
4. ลดโรคไขข้อหลังอักเสบร้อยละ 70
5. ลดวัณโรคของเยื่อหุ้มสมองและระบบประสาทส่วนกลางและของระบบอื่นในเด็กลงร้อยละ 60
6. ลดโรคหัดลงร้อยละ 50

2.3 นโยบายของแผนงานขยายงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

- 4.1 เด็กควรได้รับวัคซีนชุดแรก (Primary vaccination) ครบถ้วนก่อนอายุครบ 1 ปี และได้รับวัคซีนกระตุ้นในเวลาที่เหมาะสม
- 4.2 เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันของชุมชน (herd immunity) ประชากรกลุ่มเป้าหมายจะต้องได้รับภูมิคุ้มกันไม่น้อยกว่าร้อยละ 70
- 4.3 วัคซีนทุกชนิดที่ใช้จะต้องทรงคุณภาพโดยได้รับการยืนยันจากห้องปฏิบัติการ
- 4.4 แผนงานฯ จะต้องดำเนินการต่อเนื่องตลอดไป

3. ความก้าวหน้าของแผนงานฯ

จากการที่กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดนโยบายไว้ในแผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 4 ว่าแผนงานขยายงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคเป็นกลวิธีที่สำคัญที่สุดในส่วนของการดำเนินงานป้องกันโรค มีส่วนผลักดันอย่างสำคัญให้มีการเร่งรัดงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคทั่วประเทศ และยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ส่งเสริมให้แผนงานนี้มีความก้าวหน้าอย่างมากได้แก่

- การสนับสนุนทางด้านวิชาการจากองค์การอนามัยโลก
 - การสนับสนุนด้านการเงิน, วัคซีนและอุปกรณ์รักษาความเย็นของวัคซีน
- จากยูนิเซฟ ได้แก่ ห้องเย็น, ตู้เย็น, หีบความเย็น และกระติกวัคซีน แก่สถานบริการสาธารณสุขทุกระดับ
- การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ทุกระดับ
 - การนิเทศควบคุมกำกับงานอย่างสม่ำเสมอ

- การวิเคราะห์ ประเมินผลงาน และส่งรายงานย้อนกลับให้ผู้ปฏิบัติงาน
รับทราบ

การประเมินผลความสำเร็จของแผนงานต้องกระทำควบคู่ไปทั้งในด้าน
ปริมาณและด้านคุณภาพ

การประเมินผลด้านปริมาณ ได้แก่

- ความครอบคลุมในการให้บริการวัคซีนแก่กลุ่มประชากร เป้าหมาย
(แสดงไว้ในตารางที่ 2)

- อัตราป่วยและอัตราตายของผู้ป่วยด้วยโรคในแผนงานฯ นี้
(แสดงไว้ในภาคผนวก)

การประเมินผลด้านคุณภาพ ได้แก่

- การทดสอบคุณภาพของวัคซีนในห้องปฏิบัติการ
- การศึกษาระดับภูมิคุ้มกันในผู้รับวัคซีน และ
- การศึกษาประสิทธิภาพของวัคซีนในการป้องกันโรค

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านการประเมินผลงานของแผนงานได้เน้นหนักใน
ด้านปริมาณ ในด้านคุณภาพกระทำเฉพาะการเก็บตัวอย่างวัคซีนจากจุดบริการระดับต่าง ๆ
ส่งไปทดสอบคุณภาพที่กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำหรับการศึกษาในระดับภูมิคุ้มกันในการเลือก
และการศึกษาประสิทธิภาพของวัคซีน โดยการสอบสวนการระบาดของโรคจะได้เน้นหนักยิ่งขึ้น
ในปีงบประมาณ 2529 เป็นต้นไป

(อ่านต่อหน้า 165)

ความก้าวหน้าของแผนงานขยายงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค (ต่อจากหน้า 160)

ตารางที่ 2 ความครอบคลุมในการให้บริการวัคซีนครบชุด (ร้อยละ)

กลุ่มประชากรเป้าหมาย ปีงบประมาณ 2520-2529

กลุ่มประชากรเป้าหมาย และชนิดของการให้วัคซีน	ความครอบคลุม (ร้อยละ) ตามปีงบประมาณ									
	2520	2521	2522	2523	2524	2525	2526	2527	2528	2529 *
เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี เป้าหมายขั้นต่ำ	70.0	70.0	70.0	70.0	70.0	70.0	70.0	70.0	80.0	80.0
ปีละ	3.0	45.5	53.8	67.7	71.4	73.0	74.6	75.7	79.5	85
คัพภ์	—	33.5	42.7	43.2	52.2	53.0	64.7	67.2	67.2	69
3 ครั้ง	—	—	—	—	—	21.0	47.6	53.8	62.3	68
3 ครั้ง	—	—	3.0	12.3	13.1	34.0	46.4	52.7	61.8	47
3 ครั้ง	—	—	—	—	—	—	—	5.9	25.8	70.0
หญิงตั้งครรภ์ เป้าหมายขั้นต่ำ	50.0	50.0	50.0	60.0	60.0	60.0	60.0	60.0	70.0	52
ปีละ	4.5	8.5	15.1	23.4	26.5	30.0	37.5	39.7	48.2	80.0
2 ครั้ง และกระตุ้น	—	—	—	—	—	80.0	80.0	80.0	80.0	80.0
เด็กอายุ 1-14 ปี เป้าหมายขั้นต่ำ	—	—	—	—	—	46.8	70.6	77.5	75.6	53.6
ปีละ	—	—	—	—	—	18.5	52.9	63.9	53.6	—
คัพภ์	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3 ครั้ง	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

* บลงานปี 2529 ประมาณการจากผลงานที่ได้รับเป็นส่วนใหญ่ (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)

จำนวนผู้ป่วยวัณโรคระบบหายใจ ที่ตรวจพบเพื่อวินิจฉัยโรคจากเสมหะ ของกองวัณโรค กรมควบคุมโรคติดต่อ ประจำเดือนมกราคม 2530

อายุ (ปี)	เพศ	กรุงเทพฯ	เขต 1 กทม.	เขต 2 อยุธยา	เขต 3 อยุธยา	เขต 4 ราชบุรี	เขต 5 นครราชสีมา	เขต 6 ขอนแก่น	เขต 7 อุบลราชธานี	เขต 8 นครราชสีมา	เขต 9 นครราชสีมา	เขต 10 นครราชสีมา	เขต 11 นครราชสีมา	เขต 12 นครราชสีมา	รวม
ต่ำกว่า 1	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1-4	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5-9	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10-14	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15-19	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20-24	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
25-29	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
30-34	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
35-39	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
40-44	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
45-49	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
50-54	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
55-59	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
60-64	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
65 ขึ้นไป	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ไม่ทราบ	ช	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	ช	79	12	25	27	3	21	61	40	25	35	22	16	48	447
	ช	16	3		6	3	8	48	23	14	14	5	8	20	190